

Krav til fremtidens forsvar sett fra unge offiserers ståsted

Av kadett Tomas Bakke

Kadett Tomas Bakke

Militær erfaring:

2005-: Kadett ved Krigsskolen

2002-2003 : Troppsjef i geværkompani i infanteribataljon 2

2001-2002 : Lagfører i geværkompani i KFOR

2000- 2001: Nestlagfører/lagfører i geværkompani i infanteribataljon 2

1999: Utskrevet befalskurs

Sivil skoleerfaring:

2004-2005: Grunnfag i 'international relations and security studies'
v/University of Bradford

2003-04: Fransk-kurs og opphold på ski i Frankrike

Utgitt av: Den norske Atlanterhavskomiteé
Redaktør: Marit Rye Ramberg
Trykket av: Hegland Trykk AS, Flekkefjord
ISSN: 0802-6602

For mer informasjon, besøk våre nettsider: www.atlanterhavskomiteen.no

Krav til fremtidens forsvar sett fra unge offiserers ståsted

Tale i Oslo Militære Samfund, 14. januar 2008

Av kadett Tomas Bakke, Krigsskolen

Kjære kollegaer!

Innledning – disposisjon

Først av alt vil jeg som kadett ved Krigsskolen få lov til å takke en noe eldre og mer velrenommert institusjon som Oslo Militære Samfund for muligheten - og derigjennom en erkjentlighet overfor yngre offiserer - å få holde en tale for en forsamling som denne. Ikke minst når jeg kjenner til hvor mange reflekterte og anerkjente mennesker som har stått på denne talerstolen gjennom årenes løp.

Så hvorfor skal nettopp jeg få gi uttrykk for meninger som er knyttet til noe så omfattende og komplisert som fremtidens krav til Forsvaret? Kanskje finner vi svaret mot slutten av tittelen på min tale, som lyder slik: "Krav til fremtidens forsvar sett fra unge offiserers ståsted".

På den ene side skal det jeg taler om - i dette ærbødige og tradisjonsrike rom - på et vis representere unge offiserer krav til fremtidens Forsvar. Her vil jeg trekke frem kadettene Njål Hoem og Kine Bråten, som har hjulpet meg i skriveprosessen. På den annen side vil vel alle her forstå at mange av de tankene som fremkommer i det etterfølgende nødvendigvis måtte være mine egne i et fordrag der jeg vil kaste lys over følgende temaer, for å angi en vei for Forsvaret innenfor noen områder med tanke på fremtiden:

- Hvordan anvendes Forsvaret i dagens operasjoner, og hvilke utfordringer ser jeg med denne måten å anvende militære styrker på?
- Deretter vil jeg diskutere betydningen av Forsvarets omdømme i samfunnet, etterfulgt av noen tanker som omhandler relevansen av dagens forsvar.

- Mitt neste anliggende er oppfølging av våre veteraner. Måten Norge tar vare på sine veteraner fremstår som et kjernesporsmål for oss som står på trappene til en fremtidig karriere som befal og offiserer i Forsvaret.
- Avslutningsvis vil jeg oppholde meg ved et tema som opptar oss yngre offiserer, nemlig det som oppleves som en ukultur ved at Forsvaret som institusjon ikke makter på en god måte å ta vare på og lære av erfaringer som vinnes gjennom øvelser og operasjoner i inn- og utland.

I hvert fall er det jeg har å by på snarere en tilføyelse til en forhåpentligvis ikke avsluttet diskusjon om krav som bør stilles til Forsvaret i fremtiden, enn en optegnelse av de alle de synspunkter som er fremkommet i en slik debatt

Idealisme versus realpolitikk

Å være offiser innebærer å *tro* på noe spesielt på en måte som adskiller oss fra andre yrkesgrupper i samfunnet. Gjennom en *idealisme* som drives frem nettopp av denne troen legger vi ned *flerfoldige* arbeidstimer i løpet av karrieren – ofte langt utover det som normalt kreves innenfor andre yrker. Som vi vet, eller har erfart selv, er arbeidspresset og tempoet i den travle hverdagen høyt – ute som hjemme. For mange familier oppleves vårt yrkesvalg som belastende, og mange offiserer setter sågar seg selv og familielivet til side for sitt arbeid eller retter sagt sin idealisme eller misjon.

Nettopp av den grunn blir det desto viktigere å bli bevisst den funksjonen en ektefølt tro har som en indre motivator for offisersyrket. En *tro* på at vi faktisk gjør en innsats som betyr noe; en *tro* på at vi utgjør en forskjell.

Dette engasjementet – med påfølgende selvpålagte forpliktelser – driver, etter min mening, organisasjonen på sin særskilte måte. For organisasjonen vår – altså Forsvaret – er full av kompetente, engasjerte, entusiastiske og ressurssterke mennesker på alle nivå. Derfor er det viktig at våre ledere, politiske så vel som militære, er sitt ansvar bevisst og ikke setter vår militærspesifikke tro på unødige prøver.

For meg er det nettopp den idealismen – som troen frembringer – grunnen til at jeg blant annet har brukt ett år av livet mitt i Forsvarets tjeneste under fremmede himmelstrøk i uniform, og fortsatt er beredt til å påta meg nye oppdrag i internasjonal tjeneste.

I taler og gjennom media blir vi nærmest daglig presentert for et utvalg av begrunnelser for hvorfor Norge skal bidra for eksempel i Afghanistan. Argumenter knyttet til humanitære formål som menneskerettigheter samt arbeid for fred og demokrati står sterkt.

Disse målsetningene fremstår for meg som mer enn gode nok til å rettferdiggjøre et norsk militært bidrag. Slike ambisjoner, hvor enn høyt-svevende og idealistiske de fortoner seg, gir meg *tro* på at oppdraget jeg skal gjennomføre kan utgjøre en forskjell, og gir motivasjon til å legge ned det arbeid og de eventuelle ofre som måtte kreves.

På tross av disse uttrykte humanitære argumentene erfarer jeg imidlertid at det likevel finnes et mer skjult realpolitisk formål bak Norges militære bidrag til Afghanistan.

Når jeg sier et realpolitisk formål, mener jeg at Norges forpliktelser som medlem i alliansen NATO *i seg selv* er dette skjulte realpolitiske formålet. Hvordan våre allierte oppfatter Norge som alliansepartner, er det jeg opplever som det essensielle sett fra et realpolitisk ståsted, ikke nødvendigvis utvikling og fremgang i operasjonsområdet vi er deployert. Med andre ord så ser det ut for meg som at det brukes idealistiske, humanitære argumenter for å rekruttere til disse operasjonene og overfor opinionen som sådan, uten at dette står i samsvar med det formål som jeg opplever er det styrende på det politiske nivå. Jeg mener ikke med dette å hevde at dette nødvendigvis er gjort med overlegg, jeg prøver snarere å påpeke saksforholdet – slik jeg etter hvert har oppfattet det å være.

Realpolitikk alene er ikke forenlig med min militære oppdragelse og min evne til genuint å kommunisere hensikten med operasjonen til mine soldater i utlandet. Offiserer på lavere nivå, som jeg selv tilhører, har i stor grad en naiv "make-a-difference" tilnærming til operasjoner.

Vi ønsker at det er en *mening* med vår tilstedeværelse – en mening som ofte rager ut over den realpolitiske virkelighet. Spesielt når risikoen under operasjonen øker, og dermed faren for at vi kan miste soldater eller at jeg selv dør er dette avgjørende. Denne problemstillingen er noe som jeg og mine medkadetter på Krigsskolen stadig reflekterer over, sammen med spørsmålet om legitimiteten ved de militære operasjonene vi som nasjon deltar i.

Vi er alle inneforstått med at Forsvaret er et politisk verktøy. Men i det øyeblikk jeg utsetter meg selv og andre for risiko, så må det være for et høyere og mer ideelt formål enn å vinne politisk kapital i Brussel.

Operasjonen må ha en *hensikt*; det er dette som rekrutterer, motiverer og endatil kan legitimere vår deltagelse – og ikke minst rettferdiggjør den risikoen vårt personell løper.

Jeg har tro på bruk av militærmakt for å gjøre en forskjell, det er derfor jeg er i Forsvaret. Det holder dog ikke bare med tro alene, tillit er også en viktig faktor. La meg derfor utdype hva jeg i denne sammenheng legger i termen tillit.

Når vi deployerer er vi avhengige av å ha tillit til at den treningen vi får før utreise, det materiellet vi har tilgjengelig og at vi har tilstrekkelig med kompetent personell til å løse det oppdraget vi er satt til. Jeg føler meg i dag trygg på at de overnevnte faktorene er en realitet i Forsvaret. Jeg har med andre ord tillit til at jeg arbeider under de riktige *forutsetningene* for å kunne løse oppdraget.

Likevel kan det synes som om våre politikere stiller spørsmål ved våre fagmilitære anbefalinger. Det festes ikke lenger like stor lit til disse anbefalingene – tilliten mellom det politiske og det militære virker å være svekket. Forsvarets militære organisasjon må i større grad be om økte ressurser i form av personell og materiell enn det som egentlig er nødvendig for å få en bærekraftig struktur i sin deployerende organisasjon. Det har på mange måter utviklet seg en ukultur der man fra militær side opererer med en slags nødvendighet av å måtte be om mer enn man strengt tatt

trenger for å få noe mindre som man tross alt kan leve med. Jeg tror ikke dette er en situasjon man med hensikt har kommet inn i, men snarere en ond sirkel man sammen må finne løsninger for å komme ut av.

Norge, gjennom Forsvaret, begynner i mine øyne i feil ende ved ikke først å formulere hva man egentlig ønsker å oppnå med ressursene som man tildeler avdelinger i operasjonsområdet. Det kan fra mitt ståsted se ut som at de ressursene som blir dedikert til internasjonal deltagelse, tar utgangspunkt i hva som er tilgjengelig, i stedet for å se på formålet, og la det være dimensjonerende. Holdningen "gjør et-eller-annet med disse ressursene" - for å sette det på spissen - må ikke bli styrende for våre engasjement.

Selvfølgelig følger det flere begrensinger med at vi er en liten nasjon, men skal vi som nasjon få til noe mer enn ren tilstedeværelse, så tror jeg at klare politiske målsetninger er viktige for å lykkes i større grad enn det vi faktisk gjør i dag.

Noen ganger kan det virke som om man på et høyere nivå, kanskje også politisk, ikke lenger har en tro på at vårt bidrag utgjør en forskjell. Eller snarere, at man faktisk ser på den humanitære dimensjonen som en sekundær målsetning - nærmest som en selvfølgelig effekt av vår tilstedeværelse. Jeg vil derfor oppfordre den militære og politiske ledelsen til å ha større ambisjoner med vår militære innsats i operasjonsområdet, ut over det som kun medfører å være tilstede og bidra til NATO-alliansen som sådan.

NATO er fremdeles selve grunnmuren i den norske forsvarspolitik, og solidariteten til våre allierte står derfor selvfølgelig sterkt. På tross av dette mener jeg at siden Norge ikke har noe klart og tydelig formål med vår ressursbruk for eksempel i Afghanistan, så vil dette faktisk være kontraproduktivt for NATOs uttrykte målsetting. Hvis alle deltagende nasjoner bare tenker realpolitisk, ja så blir det ingen fremgang der - slik jeg ser det. For parametrene for vår suksess er tillit hos lokalbefolkningen og utviklingen mot en troverdig, bærekraftig afghansk samfunnsstruktur.

Hvis Norge derimot hadde definert et eget formål med operasjonen

i Afghanistan og dimensjonert ressursene etter dette formålet, så ville vi mest sannsynlig ha kommet enda lenger enn i dag. Dette ville faktisk kunne ha bidratt til å løse et oppdrag som NATO har definert som prioritet nummer 1. Vi er engasjert i en region som norske politikere og militære ledere har uttalt at vi fortsatt vil ha styrker i mange år fremover.

Da ville man i større grad virkelig vakt oppsikt blant våre allierte, fordi man kunne vise til sårt tiltrengte resultater. I tillegg til å gi ønskede resultater, så vil dette også kunne skaffe våre politikere den etterlengtede oppmerksomheten internasjonalt som synes å være særdeles viktig for dem. Dette fordi vår geopolitiske relevans i NATO-alliansen ikke er like sterk som før Berlin-murens fall.

Forsvarets omdømme

Forsvaret har vært i stadig endring de siste årene, og er dermed ikke hva det en gang var. Sir General Rupert Smith snakker om "war amongst the people". Med dette mener han at krigen avgjøres ikke alene hos folket i operasjonsområdet, men også hos folket som utgjør egen opinion hjemme.

En av de voksende utfordringene - slik jeg ser det - er at bruken av Forsvaret i større og større grad er nødt til å legitimeres i samfunnet. Krigen vinnes kanskje først og fremst i vårt hjemland, og ikke nødvendigvis alene i den afghanske provinsen Faryab.

Utfordringen med hensyn til Forsvarets legitimitet er tilsynelatende at vi ikke lenger har en definert fiende i øst. Tesen er at det ikke finnes noen umiddelbar fare for vår sikkerhet; de sikkerhetspolitiske utfordringene er med andre ord ikke så klare og tydelige som de engang var.

Dette betyr at Forsvaret må forankre utenlandsoperasjoner på en helt annen måte her hjemme enn under den kalde krigen. Man må, etter min mening, bli flinkere til å bevisstgjøre befolkningen om hensikt, målsetning og formål med de militære bidragene i utlandet. Slik det er per dags dato vet folk flest altfor lite om hva Forsvaret driver med, både ute og hjemme, og hvorfor vi driver med det vi gjør - i den grad det finnes en overordnet plan for dette.

Jeg opplever dessverre en trend der flere og flere av mine kollegaer begynner å *miste troen* på Forsvaret. Dette begrunner mange med at det er en kontinuerlig omstilling av Forsvaret som krever hyppig flytting, endring av arbeidsforhold og stor uforutsigbarhet i hverdagen.

Videre opplever flere av mine kollegaer at den statusen som offisersyrket hadde tidligere er i ferd med å bli borte. Det er nokså belastende å måtte forsvare yrket sitt i alle fora der man møter sivile mennesker, og opplyse dem om hva hverdagen og jobben virkelig handler om. Denne omtalen vil dessverre påvirke den enkelte med tanke på holdningene til offisersyrket og det arbeidet vi er satt til å utføre.

Videre er det belastende å måtte forholde seg til en kontinuerlig negativ omtale i media. Jeg blir forklart at det er fordi alle har et forhold til Forsvaret, men har vanskelig for å se at det skal ha en oppbyggende effekt. Har man ikke stoltheten, men snarere er beskjemmet over sitt yrke, så vil det slå beina under enhver rekrutteringskampanje.

Mye av det jeg trener på håper jeg at jeg aldri får bruk for. I en fredsnasjon som Norge ønsker de færreste å assosiere seg med Forsvarets kjernevirksomhet, nemlig legitim bruk av vold. Derfor må budskapet være klart når det gjelder hva våre politiske ledere vil bruke oss til. De må se på oss som en garantist for oppveksten til våre fremtidige generasjoner. Tendensen til å sette Forsvaret opp mot andre statlige etater i en kost/nytte sammenheng, blir for meg helt feil.

I likhet med et hus, for å dra en parallell, bygger vår nasjons eksistens og vårt samfunns velvære på noen grunnpilarer – noen grunnleggende elementer som *må* være tilstede for at byggverket eller nasjonen skal være trygg. Forsvaret er en av disse grunnpilarene, en forutsetning for at man kan garantere den fortsatte eksistensen av våre felles velferdsgoder. Ved å svekke eller fjerne en grunnpilar som Forsvaret, for å pynte på en ellers velfungerende bygning, vil billedlig være det samme som å undergrave fundamentet for vår nasjon som sådan.

Jeg vil hevde at bakgrunnen for at mange i Forsvaret mister forståelsen

for sin rolle er at Forsvaret i alt for stor grad har mistet initiativet i media. Sammen med våre politikere synes vi ikke lenger å nå fram med det ovennevnte budskapet til massene. Dette mener jeg skyldes at vi, Forsvaret, er for lite proaktive i vårt informasjonsarbeid.

Jeg tror tross alt det er sunt at vi har et kritisk pressekorps, men det er klart; en mett ulv er mindre farlig enn en sulten. Forsvaret må bli flinkere til å informere om vår virksomhet, i den grad dette er mulig i forhold til våre styrkers operasjonssikkerhet.

Man kan hevde at Forsvaret ikke har en enhetlig strategi for hvordan vi kommuniserer med media omkring vår virksomhet. Vi er tilsynelatende redde for å åpne opp for innsyn i vår virksomhet. Dette tror jeg mystifiserer oss unødvendig. Ved å kommunisere klart om hva vi faktisk gjør, ikke hva media tror vi gjør, så tør jeg påstå at mye negativ omtale kan unngås. Samtidig vil jeg påstå at noe av den negative omtalen er berettiget. Eksempelene er mange.

Et eksempel på hvordan jeg mener informasjonsarbeidet ikke bør gjøres, er hunde-saken i Kosovo i 2002. Her ble Forsvaret tydelig advart om at der verserte videoer som omhandlet avlivning av hunder. Videoene fremstilte avlivningen på en svært uheldig måte, gitt at den ikke var knyttet til sin opprinnelige sammenheng.

Denne informasjonen valgte man ikke å ta hensyn til, slik at da saken ble tatt tak i av media så fikk det store ringvirkninger, og folk flest stilte berettigede spørsmål ved de verdier som hersket i Forsvaret slik konteksten var.

Ved eksempelvis å kunne dokumentere hva styrkene faktisk drev på med, og vist til skader disse løshundene påførte små barn i området, kunne man raskt ha kontret denne saken, og i stedet oppnådd en positiv effekt.

De politiske kontrollmekanismene og beslutningsprosesser som ligger til grunn for bruk av statens ytterste maktmiddel, Forsvaret, er krystallklare. Likevel finner jeg det urovekkende at medlemmer av et av regjeringspartiene åpent demonstrerer mot militær deltakelse som deres eget parti har hatt medbestemmelse i. Slike politikere svekker legitimiteten til mitt politisk pålagte oppdrag, og derigjennom troen på det jeg gjør.

Jeg mener at enkelte politikere ikke fullt ut forstår konsekvensene av sin atferd, og den betydning det har for motivasjonen for oss som skal løse oppdragene. Ja, det kan nesten virke som om jeg selv drar ut i internasjonal tjeneste mot enkelte politikeres vilje – politikere som igjen representerer folket.

Videre påvirkes opinionen uansett – i større eller mindre grad – også av våre folkevalgte og derigjennom blir det sådd unødig tvil om intensjonen med vår deltagelse.

Spesielt i disse tider, preget av store omstillinger og et uklart sikkerhetspolitisk bilde, er det essensielt at både vi som offiserer og folket har tro på at Forsvaret kan løse de pålagte oppdrag på en legitim og troverdig måte.

Relevans

Jeg beskrev tidligere mangelen på et klart og tydelig politisk formål med hvordan våre styrker anvendes i Afghanistan. I den nasjonale rollen opplever jeg akkurat det samme. For å ta det som ligger meg nærmest som et eksempel: Hva skal Hæren brukes til i dag her hjemme?

Denne opplevde uklarheten omkring hva Hæren skulle brukes til, materialiserte seg for meg under en øvelse i kompani-rammen i 2003. Da var jeg troppsjef i et geværkompani.

Vi hadde akkurat satt i gang en øvelse, og jeg var i den anledning satt opp som instruktør for de forskjellige troppene, siden vi manglet erfarent befal til å lede øvelsen.

Jeg merket meg at en del planlegging som tidligere var vanlig å gjennomføre, nå bare var delvis eller ikke gjennomført i det hele tatt. Like etterpå ble det klart at det var en soldat som hadde problemer i vannet og tydeligvis hadde gått under. Jeg forlot da umiddelbart min post oppe ved en lysning i skogen, og la på sprang ned mot vannet som troppe min nettopp hadde krysset.

Da jeg kom ned til vannet var det tilnærmet panikk, en soldat hadde gått under og de fikk ikke tak i ham. Han hadde allerede vært under en del minutter.

Den følelsen jeg fikk der og da, mener jeg er en følelse som belyser konsekvensene av uklare roller som Hæren står overfor. Det vil si hvordan prioriteringer som foretas høyt oppe i Forsvaret materialiserer seg på stridsteknisk nivå, altså de konsekvensene det får for oss med skoene på. I etterkant har jeg blitt fortalt at ulykken på mange områder skyldtes en solekklar prioritering av en avdeling som skulle til Kosovo.

Befalet som hadde ansvar, handlet med de aller beste hensikter, men det gikk dessverre så fryktelig galt.

Økonomiske prioriteringer som gjennomføres kan øke risikoen under utdanningen av våre soldater. Man må trene og utdanne for operasjoner, det hersker det ingen tvil om. Man må heller ikke neglisjere tilstrekkelige økonomiske rammer som garantist for sikkerheten under treningen. I mangelen på overordnede føringer velger man knallhardt å prioritere det som er målbare parametere. Dette må man ta innover seg når man sitter og ser på tall og firkanter høyere oppe i organisasjonen.

Forsvarets rolle er endret, men hvilken rolle det nye Forsvaret skal ha er altså for meg uklart. Man kan ikke som Ole Brum si; ja takk – begge deler. Det får vi ikke til, i hvert fall ikke over tid med det Forsvaret vi har i dag.

Våre folkevalgte må, basert på innspill fra ulike fagmiljøer, bestemme seg for hva Forsvaret skal være. Beslutningsvegringen, eller snarere mangelen på enhetlige visjoner og ambisjoner, har ledet Forsvaret inn i utallige omstillingsprosesser.

Omstillinger foregår, etter min mening, på feil grunnlag og i et for høyt tempo. Jeg tror som sagt at våre politikere først må definere en langsiktig plan med hva Forsvaret faktisk skal ha som funksjon. Man må ikke omstille for utelukkende få ned antall årsverk; redusere areal og avskaffe store deler av materiellparken selv om dette nok ble oppfattet som nødvendig da tiltakene ble iverksatt. Jeg tror at dersom man hadde redusert omstillings-tempoet litt, så hadde man til slutt endt opp med færre "skandaler", og et mer relevant og bærekraftig Forsvar.

Derfor så jeg med glede på det Forsvarpolitisk utvalg (FPU) som ble satt

ned som et utvalg basert på en bred politisk plattform som skulle definere hvilket forsvar Norge trenger i fremtiden. Jeg håper at anbefalingene fra utvalget i hovedsak blir fulgt, og at vi kan se frem til en periode med stabilitet rundt de oppgavene vi skal løse og den organisasjonsstrukturen vi skal jobbe i.

Forsvaret kan sees på som et sett med forskjellige virkemidler, jeg tror at fremtiden vil kreve et spekter så stort at vi har reelle valgmuligheter. Reelle valgmuligheter innebærer størrelse og et utvalg av forskjellige og ulikartede plattformer.

Alt er viktig blir vi fortalt, med en humoristisk undertone. Men man må prioritere, det er realiteten, og man bør prioritere det som er relevant. Hva er relevant? For i dag, eller for en potensiell trussel i fremtiden?

Selv om alliansen, og deltagelse i dens operasjoner står høyt på agendaen, bør fremdeles krig være dimensjonerende for virksomheten. Som tidligere nevnt er Forsvaret garantisten for rikets sikkerhet. Dagens situasjon er på mange måter uklar, og vi kan ikke forvente at vår suverenitet skal forbli ukrenket i all overskuelig fremtid. Da sikter jeg først og fremst til et potent Russland med uklare motiver.

Jeg har ingen illusjoner om at et lite land som vårt eget skal kunne møte enhver trussel symmetrisk. Likevel vil jeg vektlegge at vi alltid må sørge for at terskelen for en militær aksjon mot Norge er tilstrekkelig høy. Hvis vår russiske nabo, som i utgangspunktet er vår venn, skulle bestemme seg for å vise muskler, må vi kunne respondere på en troverdig måte.

For å ta Hæren som et eksempel så synes strukturen og driften å være rettet inn mot et mer eller mindre rent ekspedisjonskonsept. Dette blir enda tydeligere ettersom heimevernet nå har overtatt det territoriale ansvaret. På lavt nivå oppleves det svært uklart hva man skal være til for, ekspedisjon eller innsats. Dette vil ha direkte betydning for hvordan vi utrustes, utdannes og trenes.

Overfor Hæren, synes man allikevel å bruke territoriale argumenter i

både organisering, plassering og materiellanskaffelser. Den mangelfulle presiseringen av hva man egentlig skal gjøre - hva som er oppdraget - er vanskelig for oss på et lavere nivå å forholde oss til. For i motsetning til de andre forsvarsgrenene, som løser oppdrag på daglig basis nasjonalt, har ikke Hæren denne rollen, utover å kontrollere grensen og kongefamilien. Jeg mener at i en slik sammenheng er ikke Hæren relevant nasjonalt før en fiende har invadert vårt land. Dette innebærer at vi må gjøre oss relevante ved å definere INTOPS som vår hovedprioritet. Vi må utnytte muligheten som internasjonal tjeneste gir for å skaffe oss erfaringer, som igjen gjør oss mer potent og relevant i en nasjonal sammenheng - når det først trengs.

Skal lokalpolitikere fortelle meg som fagmilitær hvorfor et område er bedre å være lokalisert i enn et annet? Skal det altså våre lokalpolitiske hensyn som skal styre hvorvidt Forsvaret er tilstede i en kommune eller ikke? Jeg mener helt klart Nei.

Militære styrker må være lokalisert der de kan påvirke og trenes best. Jeg tar ikke et standpunkt til hvor Forsvaret bør ha sine lokaliteter, men jeg mener det er tungtveiende argumenter for at Sikkerhetspolitikken bør styre, og IKKE lokalpolitikken.

Veteranoppfølging

Norge har et ansvar for verktøyene som løser oppdraget, de menneskene som ofrer liv og helse i nasjonens tjeneste. I ansvar ligger det at man tar vare på de soldatene som praktiserer en viktig del av Norges sikkerhetspolitikk i dag. Omtalen jeg leser i media omkring en unnvikende holdning til å betale ut skadeerstatning til hjemkommende soldater skremmer meg.

Her handler det ikke om å tolke regelverket slik at soldaten koster samfunnet minst mulig, men snarere å gi soldaten noe tilbake, og en trygghet for de som er hjemme. Det kan altså ikke være slik at jeg som offiser må være i tvil om at mine etterlatte blir tatt vare på eller ikke, om jeg skulle bli skadd eller dø i en internasjonal operasjon. Dette er etter min mening en udiskutabel forutsetning soldatene må kunne forvente blir fulgt opp uten en omfattende og uthalende prosess i rettsvesenet.

Tankegangen om å sidestille hjemkomne soldater fra et risikofylt oppdrag med vanlige samfunnsborgere blir for meg underlig. Det viser for meg at en ikke verdsetter soldatens innsats. Videre viser det at man ikke tar på alvor de lidelsene som enkelte vil få i etterkant av slike operasjoner. Mange inntrykk fra forskjellige operasjonsområder kan være vanskelig å bearbeide for en soldat som er kondisjonert i det norske, stabile, trygge samfunnet.

Jeg mener at en slik mangelfull oppfølging av soldatene underbygger min tidligere påstand om at man ikke er opptatt av hva soldatene får til i operasjonsområdet, men formålet er snarere kortsiktig politisk kapital i NATO HQ i Brussel.

Det er viktig for oss at vi blir fulgt opp i etterkant. Hvor enn barske vi måtte framstå til daglig, er det en grense for hva man tåler av påkjenninger. Videre mener jeg at nasjonen Norge skylder soldatene våre såpass, siden vi tross alt praktiserer utenrikspolitikk gjennom å delta i de operasjonene som måtte være nødvendige.

Alle i Forsvaret er forhåpentligvis klar over at vi er et politisk virkemiddel, at jobben er utfordrende og risikofull. Dette fritar oss ikke fra den moralske forpliktelsen vi har overfor de som påtar seg denne jobben, tvert i mot, dette styrker det moralske ansvaret gjennom at man lar noen andre løpe risikoen i nasjonens interesse. At man fra politisk hold har fokus på holdning, etikk og ledelse mener jeg er riktig. Vår forsvarsminister har i så måte fremstått som et eksempel til etterfølgelse, også gjennom å vise et genuint og oppriktig engasjement for våre soldater i internasjonal tjeneste. Jeg mener hun representerer et politisk lederskap på en forbilledlig måte. I en operativ kontekst snakker amerikanerne om "silver hour" og "golden 30" som et eksempel på innvirkningen oppfølging og hjelp har på moralen i avdelingen. I dette ligger den troen og vissheten om at man får hjelp, og at hjelpen gis innenfor en tidsramme hvor den har størst effekt. I likhet med skader av mer fysisk art kan dette prinsippet anvendes på våre soldater i etterkant av operasjoner.

Mange soldater får - åpent eller skjult - posttraumatiske stresslidelser et-

ter endt tjeneste. Her er mørketallene store, og jeg våger meg ikke inn på et anslag i prosent. Dette er likevel en reell utfordring for oss, i dag så vel som i framtiden. Man kan ikke praktisere en "Ha det bra, takk for hjelpen" - tilnærming til disse menneskene. Oppfølging er nødvendig. Jeg ser derfor med stor glede at Forsvaret nå har kjøpt Bæreia ved Kongsvinger for å etablere et senter for Forsvarets veteraner.

En veteran er ikke lenger en gammel mann med skjegg, men vel så ofte unge menn og kvinner som har med seg gode og onde minner fra utlandet. Mange har et langt liv foran seg, og vi må gjøre vårt for å sørge for at kvaliteten på dette livet blir så godt som mulig.

Det å hjelpe disse unge menneskene med å få en best mulig start på resten av livet, både innenfor og utenfor Forsvaret, er viktig på mange måter. De av veteranene som reintegreres i det sivile samfunnet fungerer på mange måter som ambassadører for vår virksomhet. Det ligger en synergieffekt i dette som ikke må undervurderes. Etter min mening, og i tråd med mine erfaringer, finnes det ingen bedre rekrutteringskampanje enn gjennom dem som har vært i Forsvaret og kan se tilbake på tiden der med glede, verdighet og stolthet.

Samtidig må vi ta inn over oss hvilken signaleffekt det ville fått, dersom Forsvaret selv ikke behandler soldatene med den respekten de fortjener. Hvis det er noen som må evne å sette pris på den jobben de gjør, så må dette starte innenfor egen organisasjon. Hvordan Forsvaret velger å forholde seg til denne utfordringen i tiden fremover er avgjørende og toneangivende for hvilken status soldatene våre får i samfunnet forøvrig i framtiden.

Dette er ikke ny viten, ei heller en revolusjonerende tanke, men likevel viktig – kanskje viktigere nå enn tidligere. Man kan blant annet nevne den siste tidens hendelser i Nord-Afghanistan, hvor norske styrker var i en situasjon som av mange er blitt beskrevet som regulære kamphandlinger. Norske erfaringer om hva slike kamphandlinger innebærer, fra nyere tid, er relativt begrensede. Det er derfor essensielt at man er i stand til å trekke vekslers på andres erfaringer. En klok mann sa en gang at "den som ikke

kjenner historien er tvunget til å repetere den", historien og erfaringen er der – det er opp til oss å lære av disse.

Erfaringslæring

La meg ta et eksempel.

Meymaneh feb. 2006. Norsk leir blir angrepet

I læringsøyemed ble denne situasjonen tatt opp i undervisningen på Krigsskolen. Episoden, slik den ble presentert for oss, fremsto som en solskinnshistorie – for å sette det litt på spissen. Jeg vil ikke på noen måte kritisere hvordan avdelingen som var i leiren handlet, det har jeg lyst til å presisere.

Det jeg imidlertid antar er tilfelle i de fleste situasjoner, er at man sannsynligvis også merket seg en del ting som kunne vært gjort annerledes og bedre. Bare "å lære" av det som gikk bra er en mangelfull tilnærming, og gir oss kun en forståelse av en side av saksforholdet. Gitt en annen situasjon kan det hende at det som kunne vært forbedret, vil være utslagsgivende for suksess eller fiasko.

Det er ikke bare hva man konkret gjorde i forhold til den aktuelle situasjonen som er interessant. Om man skyter 30 eller 50 skudd er kanskje historisk interessant, da det beskriver hendelsen som sådan; mer kritisk er den vurderingen som lå bak denne avgjørelsen – kritisk fordi slike vurderinger kanskje kan ha en overføringsverdi til andre i tilsvarende situasjoner.

Å lære av andres erfaringer er essensielt for å komme videre i egen organisasjon. Jeg vil beskrive en kultur i Forsvaret, eller for å si det slik, en mangel på kultur for å dele erfaringer. Min oppfatning er at man i Forsvaret er flinke til å opplyse om fakta når skarpe situasjoner har inntruffet. Jeg har selv deltatt på mange av disse foredragene, og det har gitt meg noe. Samtidig vil jeg beskrive en redsel jeg opplever blant mine kollegaer i Forsvaret, redselen for å bli stilt til ansvar.

Det er for meg i utgangspunktet likegyldig hvor mange skudd som ble avfyrt i en trefning. Mer interessant er det å få ta del i erfaringene den enkelte soldat gjorde seg. For eksempel, hvilke vurderinger gjorde soldaten

eller befalet underveis, hva kunne vært annerledes, og til slutt; hvilken lærdom kan trekkes ut av hendelsen i etterkant?

Her eksisterer det ingen kultur for å dele erfaringer. Det blir tolket som kritikk av enkeltindivid. Den kulturen om at alt skal være rosenrød idyll er svært uheldig, for det samsvarer ikke alltid med virkeligheten.

Organisatorisk hukommelse blir av mange pekt på som et suksesskriterium. Våre militære sjefer i Afghanistan roteres hver 6. måned, og dermed begrenser vår kollektive hukommelse og kontinuitet i operasjonsområdet seg betraktelig. Som et eksempel, av egen erfaring, ble ansvarsområdet - etnisk kartlegging i Kosovo - gjennomgått hver gang avdelingen ble rotert. Etter hvert ble lokalbefolkningen lei av dette, og lurte på om ikke vi kunne prate med avtroppende avdeling - for de hadde gjort akkurat det samme. Dette er et relativt "ufarlig" eksempel, og man kan se for seg at avdelinger i løpet av kontingenten har gjort seg erfaringer av mer kritisk art, og som ville kunne få store konsekvenser for både oppdraget og vårt personell.

Hvorfor er det slik at avdelinger fra spesialmiljøet ikke kan dele sine erfaringer med tanke på opptrening, som kan nyttes av våre konvensjonelle styrker? Mye av det konvensjonelle styrker gjør samsvarer ikke med det man gjør i spesialavdelingene. Det er dog ikke snakk om å kopiere handlemåter eller teknikker. Det jeg mener er at disse avdelingene sitter på mye mer erfaring rundt hvilke former for trening som gir ønsket effekt; hvordan man i generelle termer bør trene for å være best mulig skikket til å møte utfordringene i operasjoner med skiftende trusselbilder.

Disse avdelingene sitter på kompetanse, som etter mitt skjønn ikke nødvendigvis trenger å være av gradert art, men som snarere vil styrke Forsvaret som helhet.

Manglende kultur for å dele erfaringer er ikke begrenset til forholdet mellom spesialavdelinger og konvensjonelle enheter. Jeg vil dra det så langt som å si at vi er dårlige på å utnytte den iboende erfaringen og kompetansen i organisasjonen. Dette er ikke nødvendigvis på bakgrunn av

manglende vilje til dette, siden mange enkeltpersoner og grupper prøver å skape en kultur for dette. Og kultur er kanskje det riktige begrep i denne sammenheng.

En lærings- og erfaringsoverføringskultur innebærer mer enn bare ett sett med regler eller enkle normer for hvordan man skal utveksle erfaring, og det rager utover den enkeltes initiativ. Kultur er noe iboende, en naturlig del av vårt daglige virke. Hele Forsvaret er tuftet på at vi må jobbe sammen: en enkelt soldat kan ikke utrette stort alene – det er soldatene samlet i et helhetlig system som skaper effekt. Det samme gjelder erfaringer, enhver soldats erfaring gjør soldaten bedre – men det skaper ingen synergieffekt i seg selv. For at vi skal bli best mulig må vi også kunne spille på de erfaringene andre har gjort seg.

I og med at det ikke eksisterer en kultur for erfaringslæring vil Forsvaret ikke kunne optimalisere treningen og utdanningen av våre soldater. Per dags dato finner ikke offiserene det naturlig å dele sine erfaringer med hverandre – eller rettere sagt er det ikke en kultur eller institusjoner for dette. Det er en utfordring vi alle må ta tak i. For å relatere dette til aktuelle tema kan vi se på den relativt store styrke som deltok i Quick Reaction Forcens (QRF)nylige trefninger med opprørere i Afghanistan. Disse har utvilsomt tatt lærdom av erfaringene som ble gjort; lærdom som ville kunne høynet nivået på den kommende avdelingen som deployerer i en tilsvarende misjon. Faren er at nevnte QRFs erfaring ikke videregives, og at feil den gjorde blir gjentatt, muligens med alvorlige konsekvenser.

Et sted man kanskje kan starte for sammen å skape en god kultur for erfaringslæring er i de ulike fagmiljøene. I Hæren representert blant annet gjennom våpenskolen. Disse har en funksjon spesielt med tanke på kontinuitet i en organisasjon som preges av høy rotasjon av sjef.

Man må ha et fagmiljø som kan samle opp erfaringer og kompetanse for derigjennom å bidra til soldatutdanning og utvikling av taktikk og stridsteknikk. Uten disse miljøene vil Forsvaret råtne på rot i den forstand at utviklingen stagnerer, og vi ender opp med at hver sjef må finne opp kruttet på nytt ut fra sine forutsetninger.

Dette fører til at man bruker uforholdsmessig mye tid og ressurser på enkle problemstillinger, rett og slett fordi man ikke vet. Man kan også veldig enkelt se for seg hvordan dette vil påvirke organisasjonen i en større sammenheng. Enkle driller som "laget i angrep" finnes i så mange varianter at Telemark Bataljon, som rekrutterer fra alle hærens avdelinger, må sette av betydelig tid for å spikre en grunnplattform før de kan begynne med den "egentlige" treningen. En kontroll av standpunkt er selvfølgelig nødvendig, men derimot at man etter et års førstegangstjeneste skal drive "voksenavlæring" er mildt sagt unødvendig.

Jeg registrerer at Hæren heldigvis har sett hva tapet av våpenskolen innebærer og gjenopprettet denne som en kunnskapsbank. Dette tror jeg er den eneste riktige veien å gå også i fremtiden.

Oppsummering

Vårt engasjement i Afghanistan synes å være diktert av et realpolitisk formål som nødvendigvis ikke tilsvarer de målsetningene som fremmes blant annet i media. Dette er en virkelighet vi må forholde oss til. For meg er det tydelig at dette fører med seg visse utilsiktede konsekvenser. Jeg håper at man også høyere i systemet er klar over muligheten for slike uheldige konsekvenser, om ikke annet har gjort seg opp en mening om dette – og at den øverste ledelsen er seg bevisst sitt ansvar!

Omtalen Forsvaret har fått i media, spesielt den siste tiden, samsvarer ikke med det Forsvaret jeg kjenner. Også her har Forsvaret og den politiske ledelsen et ansvar. Et ansvar i forhold til oss som daglig jobber i organisasjonen, men også et ansvar overfor resten av befolkningen. Forsvaret må ikke bli en stat i staten som "mannen i gata" ikke kan identifisere seg med. Dette er spesielt viktig ettersom Forsvaret prøver å finne sin nye rolle i en uklar sikkerhetspolitisk virkelighet.

Forsvarets relevans dikteres ikke lenger av den kalde krigs krav, og vi må i større grad kunne argumentere for vår berettigelse. Tanken om Forsvaret som en garantist for nasjonens selvstendighet er ikke et daglig tema. Gjennom internasjonale operasjoner søker vi å synliggjøre vår relevans. Likevel må man legge realistiske scenarier til grunn for den

videre omstillingen, ikke bare ha et økonomisk perspektiv på Forsvarets utvikling.

Nasjonen har et ansvar for å følge opp våre soldater som solidarisk tjenestegjør sammen med våre våpenbrødre i alliansen. Vi må alle kunne være trygge på at nasjonen tar vare på den enkelte, og dennes familie, om skade eller død skulle inntreffe. Her har Forsvaret tatt et steg i riktig retning ved opprettelsen av et senter, Bæreia. Dette gjør meg tryggere på at Forsvaret på sikt vil ha et apparat for å kunne håndtere dagens og morgendagens veteraner.

I en organisasjon som Forsvaret må den kollektive hukommelsen vare utover seks måneder. En læringskultur for å dele på de erfaringene som vinnes må komme gjennom fasiliteter, kompetansemiljøer og en bevisstgjøring omkring dette fenomenet ned til den enkelte soldat.

Vi har mange utfordringer foran oss, som mennesker, organisasjon og som nasjon. Det er ikke med udelt glede at jeg ser på tiden framover for Forsvaret, men jeg er overbevist om at vi kan løse de utfordringene vi står overfor sammen. Jeg skal i hvert fall gjøre mitt for at vi skal lykkes!!

Jeg vil helt til slutt sitere Oscar Wilde som beskriver menneskets usikkerhet på morgendagen på en fortreffelig måte: de fleste bekymringene kom ikke!

Takk for oppmerksomheten!

Tidligere publikasjoner i denne serien:

- 7-07 **Liana Jervalidze**
Threats to the Progress of Democracy and Long Term Stability in Georgia
- 6-07 **Sigrid Redse Johansen**
Militærmaktens særtrekk i moderne konflikter
- 5-07 **Rolf Magnus Holden**
EU-staters varierende bidragsvilje til militær intervensjon
- Asle Toje**
Norge i et Sikkerhetspolitisk Dilemma
- 4-07 **Lars van Dassen and Morten Bremer Mærli**
Defence as the Best Offence?
Missile Defences and Nuclear Non-Proliferation
- 3-07 **Jahn Otto Johansen**
Putins russland - Partner eller utfordrer?
- 2-07 **Jakub M. Godzimirski**
Energy and Identity – Readings of Shtokman and NEGP
- 1-07 **Christopher Coker, LSE**
NATO and the Dialogue of Civilisations
- Ivar Engan**
NATO planlegger å være relevant – også i fremtiden
- 7-06 **Jahn Otto Johansen**
Putins Russland og utenverdenen
- 6-06 **Jahn Otto Johansen**
Ungarn 1956 – Et 50-årsminne
- 5-06 **Ambassadør Kai Eide**
NATO Foran toppmøtet i Riga
- 4-06 **Ole Gunnar Austvik**
Oil and gas in the high north - A perspective from Norway
- Keith Smith**
Russian energy policy and its challenge to western policy makers
- 3-06 **Minister of Foreign Affairs Jonas Gahr Støre**
Old Recipes in a New World? The Challenges of Multilateralism in the 21st century

- Sir Frank Berman**
The role of international law for the maintenance of peace and security
- 2-06 **Jan Erik Grindheim**
EUs sikkerhetspolitiske rolle i internasjonal politikk
- 1-06 **Kristian Åtland**
Fra "Kursk" til "Priz": Ubåtredding som internasjonalt samarbeidsområde
- 9-05 **Tønne Huitfeldt**
Nordisk sikkerhet
- 8-05 **Alv Jakob Fostervoll, Jamie Shea og Chris Donnelly**
The Fiftieth Anniversary of the Norwegian Atlantic Committee
- 7-05 **Hans Morten Synstnes**
Galileo – et europeisk globalt navigasjonssystem
- 6-05 **Jahn Otto Johansen**
Coming home to Europe? Central and Eastern Europe in EU and NATO
- Nils Morten Udgaard**
Eastern Europe's silent revolution
- 5-05 **Jahn Otto Johansen**
Det tyske eksperiment
- 4-05 **Hans Olav Stensli**
The naval dilemma of the early 21st century
- 3-05 **Jørgen Kosmo**
What are the strategic challenges faced by Norway in the years to come?
- Jonas Gahr Støre**
In the new types of conflict we face, how to define and defend humanitarian space?
- 2-05 **Jakub M. Godzimirski, NUPI**
The New Geopolitics of the North?
- 1-05 **Christina Chuen og Ole Reistad:**
"Global Partnership", russiske ubåter og brukt kjernebrensel - internasjonal koordinering av oppgaver og bidrag

B

NORGE

P.P.